

Kosten en Baten van Pesten
wanneer Pesten wordt Gemeten via Zelfrapportage

Masterthesis Universiteit Utrecht
Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen
M. Monteban (3925846)
Begeleider: Dr. M.M. Vermande
Tweede beoordelaar: Dr. H.G.M. Vossen
02-06-2016

Voorwoord

Voor u ligt een masterscriptie waarin onderzoek is gedaan naar de kosten en baten van pesten vanuit het perspectief van de dader. Dit onderzoek is gedaan door Mariska Monteban. Tevens is dit onderzoek de afsluiting van mijn master Orthopedagogiek aan de Faculteit Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht.

Er is eerder onderzoek gedaan naar pestgedrag middels peerrapportage en dit levert een groter aantal daders op dan wanneer zelfrapportage wordt gebruikt om daders te identificeren. Bovendien bleken die daders vooral voordelen te ondervinden en nauwelijks nadelen. In huidig onderzoek is er gekeken naar pestgedrag middels zelfrapportage. Er is gekeken naar de verschillen wat betreft sociale status en internaliserende problematiek tussen daders, slachtoffers en een controle groep van niet-betrokken kinderen. Mijn interesse ging uit naar het pestgedrag middels zelfrapportage en wat de gevolgen hiervan zouden zijn voor de daders, slachtoffers en niet-betrokken kinderen, maar ook voor de eventuele interventies die zijn gericht op pestgedrag.

Tot slot wil ik van de gelegenheid gebruik maken om verschillende mensen te bedanken. Allereerst in het bijzonder mijn scriptiebegeleider Dr. M. Vermande. Ik wil haar bedanken voor de prettige begeleiding, haar kritische noten, haar positieve inzet en het meedenken in het gehele proces. Daarnaast wil ik twee vriendinnen in het bijzonder bedanken voor het meedenken tijdens het onderzoek. Tot slot wil ik mijn ouders en vriend bedanken voor de steun die zij mij hebben geboden tijdens het schrijven van mijn scriptie.

Mariska Monteban

Universiteit Utrecht

Samenvatting

Onderwerp. Het doel van dit onderzoek was om de mogelijke kosten (internaliserende problematiek) en baten (sociale status) voor ouders van pestgedrag te bestuderen. **Methode.** Het databestand bestond uit 1433 leerlingen afkomstig van 37 reguliere basisscholen, verspreid door heel Nederland. Met behulp van zelfrapportage werd bepaald tot welke pestrol (dader, slachtoffer en niet-betrokkene) de leerling behoorde. Uit deze verdeling bleek dat de groepsgrootte van de niet-betrokken kinderen erg groot was ten opzichte van de andere twee pestrollen. Daarom is deze groepsgrootte gereduceerd tot 200 leerlingen en is er uiteindelijk onderzoek gedaan met een onderzoekssteekproef van 460 leerlingen. Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van zelf- en peerrapportage. **Resultaten.** De MANOVA onthulde een statistisch significant verschil op het gebied van internaliserende problematiek (eenzaamheid en depressie) en sociale status (*resource control* en *perceived popularity*). Vervolgens is gekeken naar de univariate variantieanalyse (ANOVA), waarbij dit verschil werd bevestigd. Slachtoffers rapporteerden significant meer depressieve gevoelens en voelden zich eenzamer dan ouders en niet-betrokken kinderen. Er werd hierbij geen verschil gevonden tussen ouders en niet-betrokken kinderen. Ouders bleken significant meer *resource control* te hebben dan slachtoffers en niet-betrokken kinderen. Er werd geen verschil gevonden tussen slachtoffers en de niet-betrokken kinderen. Op *perceived popularity* scoorden ouders het hoogst, niet-betrokkenen scoorden tussen ouders en slachtoffers in en slachtoffers scoorden het laagst. **Conclusie.** Geconcludeerd kan worden dat het gedrag van ouders op korte termijn persoonlijke voordelen (hogere sociale status) oplevert en dat er nauwelijks sprake is van nadelen (internaliserende problematiek).

Sleutelwoorden: pesten, internaliserende problematiek, sociale status, zelfrapportage

Abstract

Purpose. The aim of this study was to investigate the potential costs (internalizing problems) and benefits (social position) for offenders of bullying. **Method.** The dataset contained information of 1433 children, selected from 37 primary schools across the Netherlands. With the use of selfreports it was determined which role in bullying (offender, victim or not involved) a child had. This distribution showed a very large proportion of not involved children, compared to the other two roles. Therefore a random sample of 200 children was taken from the group with not involved children. The total sample used in the analyses consisted 460 children. Both self- and peerreports were used in this research. **Results.** MANOVA revealed a statistic significant difference in internalizing problems (loneliness and depression) and social position (resource control and perceived popularity). This difference was confirmed in the univariable analyses of variance (ANOVA). Victims reported more depressive feelings and they felt more lonely than offenders and not involved children. No difference was found between offenders and not involved children. Offenders had more resource control than victims and not involved children, but there was no difference between victims and not involved children. On perceived popularity the offenders scored highest, the victims scored lowest and the not involved children scored in between. **Conclusion.** We can conclude that the behavior of offenders gives short-term personal benefits (higher social position) without evident costs (internalizing problems).

Keywords: bullying, internalizing problems, social position, self-report

Kosten en Baten van Pesten wanneer Pesten wordt Gemeten via Zelfrapportage

Pesten is een actueel probleem dat dagelijks voorkomt op de basisschool en invloed heeft op het functioneren van het kind (Nansel et al., 2001). Zo blijkt uit studie naar de prevalentie van pesten dat ongeveer 2 tot 20% van de leerlingen pest en 5 tot 20% van de leerlingen wordt gepest (Monks et al., 2009). Pesten kenmerkt zich doordat de dader de intentie heeft iemand pijn te doen (fysiek of emotioneel). Dit pestgedrag wordt herhaaldelijk en over een langere tijd vertoond, waarbij sprake is van een machtsverschil tussen het slachtoffer en de dader (Olweus 1993; 2010). Het pesten kan op twee manieren tot uiting komen, namelijk via direct of indirect pesten. Deze twee vormen onderscheiden zich van elkaar doordat direct pesten zichtbaar op het slachtoffer is gericht, zoals slaan (fysiek pesten) of uitschelden (verbaal pesten). Indirect pesten (ook wel relationeel of sociaal pesten genoemd) kenmerkt zich juist door aanvallen in de vorm van sociale isolatie, zoals het verspreiden van roddels of buitensluiten (Reijntjes, Vermande, & Vermeulen, 2015).

Tegenwoordig wordt pesten gezien als een manier om een hoge status en een dominante positie in de groep te bereiken en te behouden (Olthof, Goossens, Vermande, Aleva, & Meulen, 2011; Salmivalli en Peets, 2009). Slachtoffers van pesten hebben daarentegen een lagere sociale status en ondervinden vaak allerlei problemen als gevolg van het gepest worden (Bruyn, Cillessen & Wissink, 2010; Hawker & Boulton, 2000). Mogelijk ondervinden daders zelf ook problemen van hun pestgedrag. Dit werd niet aangetoond in het onderzoek van Reijntjes en collega's (2013b), waarbij pestgedrag werd gemeten aan de hand van peerrapportage. Wanneer echter gebruik wordt gemaakt van zelfrapportage kan dit andere resultaten opleveren (Solberg & Olweus, 2003; Reijntjes et al., 2015). Het doel van dit onderzoek was om de kosten (internaliserende problematiek) en baten (sociale status) van daders, die geïdentificeerd zijn volgens zelfrapportage, te bestuderen.

Daderschap. Daders kunnen door middel van pesten streven naar dominantie, dat wil zeggen naar het bereiken of behouden van een sterke en centrale positie in de groep (Olthof et al., 2011; Reijntjes et al., 2013b; Vaillancourt, Hymel, & McDougall, 2003). Dominantie kan gemeten worden als de toegang tot materiële (onder andere speelgoed of toegang tot delen van het schoolplein) en sociale (onder andere veel vrienden) middelen 'resources' (Reijntjes et al., 2015; Reijntjes et al., 2013a). Dit wordt in de literatuur '*resource control*' genoemd (Hawley, Little, & Card, 2007; Pellegrini, 2008). Onderzoek van Olthof en collega's (2011) laat zien dat daders een hogere mate van *resource control* en *perceived popularity* hebben dan slachtoffers en niet-betrokken kinderen. (Reijntjes et al., 2013a).

Perceived popularity verwijst naar de reputatie van jongeren; de mate waarin ze als populair of impopulair worden gezien door hun leeftijdsgenoten (Lafontana & Cillessen, 2002). Uit cross-sectionele studies blijkt verder dat ouders als ‘cool’ worden beschouwd. Dit hoeft echter niet te betekenen dat ze dan ook geliefd zijn bij hun klasgenoten (Vaillancourt et al., 2003).

Uit diverse studies blijkt dat ouders weinig hinder ondervinden van hun pestgedrag. Een mogelijke gevolg van pestgedrag is internaliserende problematiek (zoals depressie en eenzaamheid), maar dit blijkt bij ouders minder voor te komen, dan bij slachtoffers en niet-betrokken kinderen (Reijntjes et al., 2013b). Als er wel sprake is van internaliserende problematiek wordt dit vooral gevonden bij studies waarbij zowel actief pesten als internaliserende problematiek via zelfrapportage zijn onderzocht (Reijntjes et al., 2015). Een voorbeeld hiervan is het onderzoek van Seals en Young (2003) waarin ouders meer depressieve gevoelens rapporteren dan niet-betrokken kinderen. Een ander voorbeeld betreft een studie van Klomek, Marrocco, Kleinman, Schonfeld, & Gould (2007) waaruit blijkt dat veelvuldig pesten is gerelateerd aan een hoog risico op depressie in vergelijking met jongeren die niet betrokken zijn bij pesten. In het onderzoek van Reijntjes et al. (2013b) komt echter niet naar voren dat ouders symptomen van internaliserende problematiek rapporteren of problematiek in het sociale domein ervaren. Ouderschap kan wel in verband worden gebracht met externaliserende problematiek, zoals agressief en antisociaal gedrag (Solberg & Olweus, 2003). Kortom, de gevolgen van het pestgedrag op de ouders zelf zijn nog niet eenduidig.

Slachtofferschap. Wanneer gekeken wordt naar slachtofferschap blijkt dat dit gepaard gaat met internaliserende problematiek, zoals depressie, eenzaamheid en angst (Hawker & Boulton, 2000; Kaltiala-Heino, Rimpela, Rantanen, & Rimpela, 2000; Veenstra en collega's, 2005) Internaliserende problematiek verhoogd eveneens weer de kans op slachtofferschap (Reijntjes et al., 2010). Dit kan dus leiden tot een vicieuze cirkel (Kaltiala-Heino et al., 2010).

Wanneer gekeken wordt naar indicaties van sociale status wordt in onderzoek van Olthof en collega's (2011) aangetoond dat slachtoffers een extreem lage *resource control* en een lage *perceived popularity* hebben. Uit longitudinaal onderzoek blijkt dat kinderen die niet populair zijn, een gemakkelijk doelwit kunnen zijn voor slachtofferschap (Bruyn et al., 2010).

Niet-betrokken kinderen. Tot slot kunnen ook niet-betrokken kinderen (dat wil zeggen kinderen die indirect betrokken zijn bij het pesten; ze zijn geen slachtoffer, maar ook geen vader) last hebben van pesten. Wanneer niet-betrokken kinderen getuige zijn van een pestincident, kunnen zij angstiger worden en bang zijn om ook gepest te worden (Nishina & Juvonen, 2005). Op *resource control* scoren zij lager dan ouders, maar hoger dan slachtoffers.

Ditzelfde geldt voor *perceived popularity* (Olthof et al., 2011).

Zelfrapportage versus rapportage door peers

De gevonden bevindingen met betrekking tot sociale status, internaliserende problematiek en pesten zijn echter nog niet eenduidig. Dit verschil kan worden gezocht in de gehanteerde methode en de verschillende informanten die zijn gebruikt voor onderzoek (Salmivalli & Peets, 2009).

Veel gebruikte methodes om de diverse aspecten van pesten weer te geven zijn zelf- en peerrapportage (Cook et al., 2010). Door gebruik te maken van zelfrapportage wordt er een uniek beeld van de informant en de situatie weergegeven die op dat moment zo door het kind wordt ervaren (Pellegrini & Bartini, 2000; Reijntjes et al., 2015). Deze informatie wordt verkregen doordat het kind zelf moet rapporteren wat het ervaart. Op deze manier worden er ervaringen en gedachten weergegeven die andere informanten niet als pestgedrag of slachtofferschap kunnen constateren (Teräsahjo & Salmivalli, 2003). Peerrapportage kenmerkt zich doordat leeftijdsgenoten hun klasgenoten beoordelen. Vaak moeten leeftijdsgenoten dan aangeven of zij hun klasgenoot zien als dader of slachtoffer (Pellegrini & Bartini, 2000; Reijntjes et al., 2015).

Zo wordt in recente onderzoeken geconcludeerd dat het analyseren van pestgedrag middels peerrapportage waarschijnlijk een ander soort daders oplevert dan wanneer zelfrapportage wordt gebruikt om daders te identificeren (Reijntjes et al., 2013b; Reijntjes et al., 2015). Een voorbeeld hiervan is het (nog niet gepubliceerde) onderzoek van Vermande (M. Vermande, hoorcollege Aggressieve en regelovertreedende gedragsproblemen, 15 oktober 2015) dat weergeeft dat wanneer pestgedrag wordt gemeten via zelfrapportage, 3,3% van de ondervraagde kinderen zichzelf als dader rapporteert en 14,9% zichzelf als slachtoffer rapporteert. Wanneer in dezelfde steekproef peerrapportage wordt gebruikt, wordt 15,6% als dader aangewezen en 6,9% als slachtoffer. Opvallend is dus dat wanneer peerrapportage wordt gebruikt, dit hogere percentages oplevert voor daders dan wanneer er gebruik wordt gemaakt van zelfrapportage. Bij slachtoffers wordt het tegenovergestelde geconstateerd; bij peerrapportage worden er minder slachtoffers aangewezen dan wanneer er gebruik wordt gemaakt van zelfrapportage. De uitkomsten van onderzoek naar kenmerken van daders en slachtoffers hangen dus samen met welk meetinstrument is gebruikt en de informanten die zijn benaderd voor de afname van het onderzoek (Bouman et al., 2012; Salmivalli & Peets, 2009; Solberg & Olweus 2003; Cook, Williams, Guerra, Kim, & Sadek 2010).

Daarnaast kan het verschil in bevindingen gevonden worden door de *shared method*

variance. Dit betekent dat wanneer het verband tussen twee variabelen via dezelfde methode is gemeten (beide via zelf- of peerrapportage), sterker zal zijn dan wanneer het verband tussen twee variabelen met verschillende methoden is gemeten (Hawker & Boulton, 2000).

In het eerdere genoemde onderzoek van Reijntjes et al. (2013b) waaruit bleek dat ouders vooral baten ondervinden (zoals een hoge score op *perceived popularity* en *resource control*) en weinig kosten (zoals een lage score depressie en eenzaamheid) werden ouderschap en sociale status gemeten via peerrapportage en internaliserende problematiek via zelfrapportage. Het lijkt dan ook zinvol om te onderzoeken of pesten, gemeten middels zelfrapportage, andere resultaten laat zien ten aanzien van sociale status (gemeten via peernominaties) en internaliserende problematiek (gemeten via zelfrapportage).

Huidig onderzoek

Het doel van dit onderzoek was om de kosten (internaliserende problematiek) en baten (sociale status) van ouders, die geïdentificeerd zijn volgens zelfrapportage, te bestuderen. Om deze goed te kunnen beoordelen zullen hun scores op die variabelen worden vergeleken met de scores van slachtoffers van pesten en een neutrale controle-groep van niet-betrokken kinderen. Op basis van de hiervoor beschreven literatuur werd verwacht dat ouders een hogere mate van *resource control* en *perceived popularity* hebben dan slachtoffers en niet-betrokken kinderen, waarbij de niet-betrokken kinderen een hogere *perceived popularity* en *resource control* hebben dan de slachtoffers. Vervolgens werd verwacht dat slachtoffers meer internaliserende problematiek (zoals gevoelens van depressie en eenzaamheid) laten zien dan ouders en niet-betrokken kinderen, maar dat ouders meer internaliserende problematiek laten zien dan de niet-betrokken kinderen.

Methode

Participanten

Via een gemakssteekproef zijn de leerlingen voor dit onderzoek geselecteerd. Studenten Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Utrecht gingen zelf op zoek naar scholen die wilden deelnemen aan het onderzoek.

Voorafgaand aan het onderzoek was er toestemming van de school, leerkrachten, ouders en leerlingen nodig. Alle ouders werden persoonlijk geïnformeerd via een brief, waarin de doelstellingen, procedures en opslag van de data van het onderzoek beschreven stonden. Ouders konden deelname van hun kind weigeren door dit door te geven aan de onderzoekers of de school (bijvoorbeeld door het invullen van een NEE-formulier). Ook de leerlingen kregen uitleg over de doelstellingen en procedures van het onderzoek. Ze konden

op ieder moment uit het onderzoek stappen, maar geen van de leerlingen heeft gebruik gemaakt van deze optie.

Het databestand bestond in totaal uit 1460 leerlingen afkomstig van 37 reguliere basisscholen die verspreid lagen door heel Nederland. Voor 1433 leerlingen (98.2 %) is er toestemming verleend om mee te doen aan het onderzoek. Voor zeven leerlingen was er geen toestemming gegeven of wilde de respondent niet aan het onderzoek deelnemen (0.5 %). De overige redenen om niet deel te nemen aan het onderzoek waren verhuisd naar een andere school (0.1 %), ziek of de tandarts (0.5 %), leerling begreep de vragen niet (0.1 %) of de reden was niet bekend (0.1 %).

Er zaten 500 (34.2 %) leerlingen in groep zes, 100 (6.8%) leerlingen in een combinatiegroep zes-zeven, 173 (11.8%) leerlingen in een combinatiegroep zes-zeven-acht, 299 (20.5%) leerlingen in groep zeven, 201 (13.8%) leerlingen in een combinatiegroep zeven-acht en 187 (12.8%) leerlingen uit groep 8.

De afkomst van de leerlingen was divers. Van de 1433 leerlingen had 1384 (94.8%) Nederlandstalige ouders. De overige leerlingen hadden ten minste één ouder met een meertalige achtergrond: Turkije (0.1 %), Marokko (0.1 %), Suriname (0.1 %), Nederlandse Antillen (0.5 %) en Europese landen (1.2 %). Voor 28 leerlingen (1.9 %) was niet duidelijk waar ze vandaan kwamen.

Meetinstrumenten

Pesten en gepest worden. Deze variabelen werden gemeten aan de hand van de Prima-pestmeter (Dafesh, De Ruiter, Ter Beek, & Ruiter, 2008), de Nederlandse vertaling van de Olweus Bully/Visctim vragenlijst. Voorafgaand aan het invullen van de vragenlijst werd uitgelegd wat de definitie van pesten is. Hierbij werd de definitie van de inleiding (Olweus 1993; 2010) aangehouden. Dit is een zelfrapportage vragenlijst, bestaande uit 14 items over ouderschap en 14 items over slachtofferschap. Om ouders, slachtoffers en niet-betrokken kinderen te identificeren is gebruik gemaakt van twee algemene items: ‘Hoe vaak ben je de afgelopen drie maanden op school gepest?’ en ‘Hoe vaak heb jij de afgelopen drie maanden mee gedaan aan het pesten van andere leerlingen op school?’ (Dafesh et al., 2008). Deze items werden gescoord op een 5-puntsschaal (‘nooit’, ‘1 of 2 keer’, ‘2 of 3 keer per maand’, ongeveer ‘1 keer per week’, ‘meerdere keren per week’). Voor identificatie van ouders en slachtoffers werd de criteria van Solberg en Olweus (2003) gehanteerd. Een leerling werd geclassificeerd als slachtoffer wanneer er sprake was van minstens twee á drie keer per maand gepest te worden. Wanneer een leerling aangaf meer dan twee á drie keer per maand zelf te

pesten, werd hij of zij geïnclassificeerd als dader. Leerlingen vielen dus onder niet-betrokkenen wanneer er sprake was van slechts één of twee keer per maand pesten of gepest worden (Solberg & Olweus, 2003). Uit de zelfrapportage kwam de volgende verdeling van leerlingen: 213 (14.6 %) slachtoffers, 47 (3.2 %) daders en 1151 (78.8 %) niet-betrokkenen. Daarnaast was er nog een groep die zowel daders als slachtoffers was, ook wel de dader-slachtoffers genoemd. Deze groep van 23 leerlingen (1.6 %) werd niet meegenomen, omdat zij niet van belang waren voor dit onderzoek.

Opvallend was het grote aantal leerlingen in de groep niet-betrokken kinderen. Om deze reden is er een random steekproef getrokken van 200 leerlingen uit deze groep. Op deze manier werd het aanvankelijke verschil in groepsgrootte tussen de drie groepen gereduceerd (Field, 2006). In huidig onderzoek is dus verder gegaan met de volgende verdeling van leerlingen: 213 (46.3 %) slachtoffers, 47 (10.2 %) daders en 200 (43.5 %) niet-betrokken kinderen.

Symptomen van internaliserende problematiek

Depressie. Deze variabele werd gemeten aan de hand van de depressieschaal van de Revised Child Anxiety and Depression Scale (RCADS, Muris, Meesters, & Schouten, 2002). Dit is een zelfrapportagelijst, bestaande uit 10 items. Deze items werden gescoord op een 4-puntsschaal, waarbij 0 staat voor 'nooit' en 3 staat voor 'altijd'. De betrouwbaarheid van deze schaal werd als voldoende beoordeeld (Chorpita, Moffitt, & Grey, 2005). Een voorbeelditem uit de vragenlijst was: 'Ik heb het gevoel dat ik niets waard ben'. De score op depressie was de gemiddelde score op de 10 items. De Chronbach's alpha van deze schaal was hoog ($\alpha = .81$).

Eenzaamheid. Deze variabele werd gemeten aan de hand van vijf items. Drie items waren afkomstig van de Loneliness and Social Dissatisfaction Questionnaire (LSDQ) (Cassidy & Asher, 1992) en twee vragen waren afkomstig uit Ladd en Kochenderfer-Ladd (2002). De items werden gescoord op een 3-puntsschaal, die loopt van 'nooit' (0 punten) naar 'altijd' (3 punten). Een voorbeelditem uit de vragenlijst was: 'Ik ben eenzaam op school'. De score op eenzaamheid was eveneens het gemiddelde van de 5 items. Voor deze schaal is er eveneens een hoge Chronbach's alpha ($\alpha = .87$).

Sociale status

Resource control. Om deze variabele te kunnen meten werd er gebruik gemaakt van peerrapportage. Deze vragenlijst bestond uit zes items (Olthof et al., 2011). Een voorbeelditem uit deze vragenlijst was: 'Welke kinderen staan in een groep kinderen meestal

in het middelpunt van de belangstelling?'. Hierbij werd gekeken naar het aantal dat de deelnemers hadden ontvangen. Deze scores werden vervolgens gedeeld door de klassengrootte minus één (het kind zelf). Van deze scores werd vervolgens een gemiddelde genomen. Eveneens is voor deze schaal de Chronbach's alpha hoog ($\alpha = .92$).

Perceived popularity. Deze variabele werd eveneens gemeten aan de hand van peerrapportage. Er werd aan de leerling gevraagd of hij populaire en niet-populaire kinderen uit de klas wilde benoemen (La Fontana & Cillessen, 2002). Aan de hand van het aantal ontvangen nominaties per vraag werd berekend of een respondent populair is of niet. Dit werd gedaan door per klas de scores te standaardiseren en vervolgens de scores van de niet-populaire nominaties af te trekken van de populaire nominaties. Dit verschil werd eveneens per klas gestandaardiseerd. Leerlingen werden als populair beschouwd als zij hoger scoorden dan 0 en als niet-populair als zij een score lager hadden dan 0 (Olthof et al, 2011).

Procedure

De zelfrapportage vragenlijsten zijn klassikaal afgenomen. Voor de peernominaties werden kinderen individueel geïnterviewd in een rustige setting buiten de klas. Het afnemen van de vragenlijsten is gedaan door getrainde onderzoeksassistenten (studenten Pedagogische Wetenschappen van de Universiteit Utrecht). Even als bij de klassikale vragenlijsten, konden leerlingen stoppen wanneer zij dit wilden doen, maar dit is niet voorgekomen. Als geheugensteun kregen de leerlingen een lijst met namen van leerlingen uit de klas. Daarbij konden ze ongelimiteerd leerlingen aangeven. Wanneer de respondent geen antwoord wist te geven op de vraag, mocht de vraag beantwoordt worden met 'niemand' (Olthof et al., 2011). De studenten hebben zich hierbij gehouden aan het onderzoeksprotocol. Op deze manier werden de procedures correct en consistent uitgevoerd.¹

Resultaten

Twee eenweg multivariatie analysis of variance (MANOVA) werden gebruikt om te kijken of de groepen significant van elkaar verschilden op de afhankelijke variabelen, internaliserende problematiek (eenzaamheid en depressie) en sociale status (*perceived popularity* en *resource control*).

Allereerst is gekeken of aan alle assumpties van eenweg MANOVA werd voldaan. Omdat *resource control* en eenzaamheid erg scheef waren, zijn ze getransformeerd volgens de RANKIT-procedure (Salmivalli & Helteenvuori, 2007; Salmivalli & Voeten, 2004). Dit reduceerde de scheefheid voldoende. De onderstaande resultaten zijn gebaseerd op de

¹ De masterstudent zelf heeft data verzameld voor vervolgonderzoek.

getransformeerde scores.

In Tabel 1 zijn de correlaties van de afhankelijke variabelen weergegeven. Tabel 1 laat zien dat de afhankelijke variabelen eenzaamheid en depressie een hoge correlatie hebben. Dit geldt eveneens voor de afhankelijke variabelen *resource control* en *perceived popularity* (Field, 2006). Op basis van deze resultaten wordt er tweemaal een éénweg MANOVA uitgevoerd. Één voor internaliserende problematiek (eenzaamheid en depressie) en één voor sociale status (*perceived popularity* en *resource control*).

Tabel 1

Pearson Correlaties tussen de Afhankelijke Variabelen

Variabelen	1	2	3	4
1. Eenzaamheid	-			
2. Depressie	.63**	-		
3. Resource control (peerraportage)	-.09*	-.04*	-	
4. Perceived popularity	-.37**	-.22**	.56**	-

* $p < .05$ ** $p < .01$

Internaliserende problematiek. De MANOVA onthulde een statistisch significant resultaat op internaliserende problematiek (*Wilks' Lambda* = .77, $F(4, 912) = 31.85$, $p < .001$, $\eta_p^2 = .12$). De effectgrootte geeft weer dat het gaat om een middelmatig effect (Field, 2006).

Sociale status. Voor sociale status liet de MANOVA eveneens een statistisch significant resultaat zien (*Wilks' Lambda* = .85, $F(4, 912) = 18.96$, $p < .001$, $\eta_p^2 = .07$). De effectgrootte geeft eveneens weer dat het gaat om een middelmatig effect (Field, 2006).

Vervolgens is er gekeken naar de univariate variantieanalyse (ANOVA). Wanneer het verschil significant was, werd er middels de Games-Howell post hoc procedure geanalyseerd waar de verschillen tussen de groepsgemiddelden zich precies bevonden (Field, 2006).

Uit de univariate variantieanalyse bleek een significant verschil op zowel *resource control* en *perceived popularity* als op depressie en eenzaamheid (Tabel 2). De effectgroottes op de afhankelijke variabelen waren divers: eenzaamheid heeft een groot effect, depressie en *perceived popularity* een middelmatig effect en *resource control* een klein effect (Field, 2006).

Tabel 2

Gemiddelde Scores en Standaarddeviatie per Groep op de Afhankelijke Variabelen

Variabele	Slachtoffer (n= 213)		Dader (n= 47)		Niet-betrokkenen (n= 200)		F (2,457)	η_p^2
	M	SD	M	SD	M	SD		
Eenzaamheid	.85	.06	-0.12	.12	-0.03	.06	67.34*	.23
Depressie	1.73	.03	1.49	.06	1.45	.03	25.48*	.10
Resource control	-.03	.07	0.39	.14	-.09	.07	4.89*	.02
Perceived popularity	-.52	.07	.51	.14	.01	.07	28.41*	.11

* $p < .05$ **Internaliserende problematiek**

Verwacht werd dat slachtoffers meer internaliserende problematiek zouden laten zien dan daders en slachtoffers. Dit komt overeen met de resultaten van de post hoc procedure. Slachtoffers rapporteerden significant meer depressieve gevoelens en voelden zich eenzamer dan daders en de niet-betrokken kinderen (p 's $< .001$). Er is echter geen significant verschil gevonden tussen daders en de niet-betrokken kinderen op internaliserende problematiek ($p = .765$ en $p = .835$). Dit komt niet overeen met de verwachting dat daders meer internaliserende problematiek zouden laten zien, dan niet-betrokkenen.

Sociale status

Voor *resource control* en *perceived popularity* was de verwachting dat daders hoger zouden scoren, dan slachtoffers en de niet-betrokken kinderen. De resultaten van de post hoc procedure bevestigden deze verwachting. Daders bleken significant meer *resource control* te hebben dan slachtoffers en de niet-betrokken kinderen ($p = .043$ en $p = .021$). Er is echter geen significant verschil gevonden tussen slachtoffers en de niet-betrokken kinderen ($p = .821$). Dit komt niet overeen met de verwachting dat niet-betrokken kinderen hoger zouden scoren op *resource control* dan slachtoffers.

Gekeken naar *perceived popularity* scoorden slachtoffers significant lager, dan daders en de niet-betrokkenen. Niet-betrokkenen scoorden significant lager op *perceived popularity* dan daders. Dit sluit aan bij de verwachtingen dat niet-betrokkenen een hogere *perceived popularity* hebben dan de slachtoffers en dat daders van alle groepen het hoogst scoorden.

Discussie en conclusie

Huidig onderzoek onderzocht de kosten (internaliserende problematiek) en baten (sociale status) van daders die geïdentificeerd zijn door middel van zelfrapportage. De belangrijkste bevinding van het onderzoek is dat het gedrag van daders directe voordelen oplevert zonder negatieve gevolgen. Dit is in overeenstemming met het onderzoek van Reijntjes en collega's (2013b).

Uit huidig onderzoek is gebleken dat daders een hogere mate van *resource control* en *perceived popularity* hebben dan slachtoffers en niet-betrokken kinderen. Dit betekent dat daders door middel van pesten macht hebben en hiermee toegang tot materiële en sociale middelen verkrijgen (Olthof et al., 2011; Reijntjes et al., 2013b). Dit komt overeen met de vooropgestelde verwachting. Er werd echter geen verschil gevonden tussen slachtoffers en niet-betrokken kinderen, terwijl de verwachting was dat niet-betrokken kinderen hoger zouden scoren op *resource control* dan slachtoffers (Olthof et al., 2011). Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn is het geven van sociaal wenselijke antwoorden. Pesten is tenslotte een gevoelig onderwerp (Cook et al., 2010). Daarnaast scoorden slachtoffers het laagst op *perceived popularity* en niet-betrokken kinderen scoorden lager dan daders. Dit komt overeen met de vooropgestelde verwachting van huidig onderzoek (Olthof et al., 2011). Zo zijn kinderen die niet populair zijn, een gemakkelijk doelwit voor slachtofferschap (Bruyn et al., 2010). Gesteld kan worden dat daders dus veel baat hebben bij het pesten.

Dat daders nauwelijks hinder ondervinden van pesten blijkt uit de resultaten van huidig onderzoek. Daders rapporteerden namelijk minder gevoelens van depressie en eenzaamheid dan slachtoffers. Dit is in lijn met de vooropgestelde verwachting (Reijntjes et al., 2013b). Slachtoffers rapporteerden daarentegen de meeste gevoelens van depressie en eenzaamheid. Dit wordt ondersteund door onderzoek en de vooropgestelde verwachting (Hawker & Boulton, 2000; Kaltiala-Heino et al., 2000; Veenstra et al., 2005). Er werd echter geen significant verschil gevonden tussen daders en niet-betrokken kinderen op internaliserende problematiek, terwijl de verwachting was dat daders meer internaliserende problematiek zouden laten zien dan niet-betrokken kinderen. Dat daders en niet-betrokken kinderen nauwelijks internaliserende problematiek rapporteerden, kan mogelijk worden verklaard doordat het hebben van vrienden als een beschermende factor kan worden gezien tegen de gevolgen van pesten (Olthof, et al., 2011; Salmivalli, Huttunen, & Lagerspetz, 2008).

Gesteld kan worden dat daders dus nauwelijks tot geen internaliserende problematiek vertonen, waardoor er dus nauwelijks tot geen kosten zijn van het pestgedrag. Om de kosten

van daders in kaart te brengen, is er gebruik gemaakt van zelfrapportage. Diverse onderzoeken geven namelijk weer dat internaliserende problematiek bij slachtoffers is gerelateerd aan zelfrapportage, zoals depressie (Seals & Young, 2003; Solberg & Olweus, 2003) en eenzaamheid (Graham & Juvonen, 1998). Om te kijken of er bij daders ook sprake is van internaliserende problematiek, is er om die reden gebruik gemaakt van zelfrapportage. Uit de resultaten van huidig onderzoek blijkt echter dat dit niet overeenkomt. Daders rapporteerden namelijk nauwelijks internaliserende problematiek en ondervinden dus geen kosten. Daarentegen ervaren daders wel baten.

Een beperking van huidige onderzoek is dat ondanks dat zelfrapportage één van de meest gebruikte meetinstrumenten is (Cook et al., 2010), dit veelal een subjectief beeld geeft gebaseerd op één leerling (Pellegrini & Bartini, 2000). Zo kunnen slachtoffers ervaren om gepest te worden, terwijl dit niet zo bedoeld wordt. Daarnaast kunnen leerlingen het pestgedrag ook niet rapporteren, omdat ze bang zijn voor de gevolgen. Ook bij peerrapportage kan er sprake zijn van onder rapporteren. *Peers* zijn zich namelijk niet altijd bewust van het pestgedrag en daarnaast ook niet altijd aanwezig bij de peestsituatie (Card en Hodges, 2008). Daders hebben een ander perspectief bij zelfrapportage; zij zouden pesten kunnen zien als een grap of het gewoonweg niet willen toegeven (Bouman et al., 2012). Aanbevolen wordt om bij verder onderzoek gebruik te maken van verschillende informantentypes, zoals peer-, leerkracht-, en ouderrapportage, om op deze manier de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten (Bouman et al., 2012).

Een sterk punt van het huidige onderzoek is dat er is vastgehouden aan het onderzoeksprotocol. Daarnaast is er voor alle leerlingen dezelfde definitie van pesten gebruikt, zodat voor iedere leerling duidelijk was om welk begrip het ging. Tevens is er gebruik gemaakt van een grote steekproef, waardoor de resultaten van het onderzoek gegeneraliseerd kunnen worden naar dezelfde doelpopulatie. Voor toekomstig onderzoek is het interessant om het verschil in sekse en de rol van dader-slachtoffer te bekijken.

Al met al kan er geconcludeerd worden dat het gedrag van de dader op korte termijn persoonlijke voordelen (onder andere hogere sociale status) oplevert en dat er nauwelijks sprake is van nadelen (onder andere internaliserende problematiek). Daders bereiken middels pesten macht en hebben hiermee toegang tot materiële en sociale middelen, zoals speelgoed of het hebben van veel vrienden. Slachtoffers daarentegen ondervinden er alleen maar nadelen van. Ze zijn niet populair, hebben geen toegang tot materiële en sociale middelen, voelen zich eenzaam en hebben depressieve gevoelens. Dit kan een verklaring zijn waarom pesten

hardnekkig is. Wanneer de voordelen van daders niet minder worden, zal de motivatie om te pesten niet afnemen. Het is dus van belang om de voordelen van de daders goed in kaart te brengen en deze te beperken. Als dit niet gebeurt, kan de dader mogelijk continu geprikkeld worden om zijn hoge sociale status te behouden. Deze bevindingen kunnen worden meegenomen in de ontwikkeling van interventies.

Referenties

- Bouman, T., Van der Meulen, M., Goossens, F. A., Olthof, T., Vermande, M. M., & Aleva, E. A. (2012). Peer and self-reports of victimization and bullying: Their differential association with internalizing problems and social adjustment. *Journal of School Psychology, 50*, 750–774. doi:10.1016/j.jsp.2012.08.004
- Bruyn, E. H., Cillessen, A. H. N., & Wissink, I. B. (2010). Associations of peer acceptance and perceived popularity with bullying and victimization in early adolescence. *Journal of Early Adolescence, 30*, 543-566. doi: 10.1177/0272431609340517
- Card, N. A., & Hodges, E. V. (2008). Peer victimization among schoolchildren: Correlations, causes, consequences, and considerations in assessment and intervention. *School Psychology Quarterly, 23*, 451-461. doi: 10.1037/a0012769
- Cassidy, J., & Asher, S. R. (1992). Loneliness and peer relations in young children. *Child Development, 63*, 350–365. doi: 10.1111/j.1467-8624.1992.tb01632.x
- Chorpita, B. F., Moffitt, C. E., & Gray, J. (2005). Psychometric properties of the Revised Child Anxiety and Depression Scale in a clinical sample. *Behaviour Research and Therapy, 43*, 309–322. doi:10.1016/j.brat.2004.02.004
- Cook, C. R., Williams, K. R., Guerra, N. G., Kim, T. E., & Sadek, S. (2010). Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: A Meta-analytic Investigation. *American Psychological Association, 25*, 65-83. doi:10.1037/a0020149
- Dafesh, Z., Ruiters, S. de, Beek, J. ter, & Ruiters, M. (2008). PRIMA-antipestmethode. Handleiding voor basisscholen. Woerden: NIGZ.
- Field, A. (2006). *Discovering statistics using SPSS*. London: Sage
- Graham, S., & Juvonen, J. (1998). Self-blame and peer victimization in middle school: an attributional analysis. *Developmental Psychology, 34*, 587-599. doi: 10.1037/0012-1649.34.3.587
- Hawker, D.S.J., & Boulton, M.J. (2000). Twenty years' research on peer victimization and psychosocial maladjustment: A meta-analytic review of cross-sectional studies. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 41*, 441-455. doi:10.1111/1469-7610.00629
- Hawley, P. H., Little, T. D., & Card, N. A. (2007). The allure of a mean friend: Relationship quality and processes of aggressive adolescents with prosocial skills. *International Journal of Behavioral Development, 31*, 170-180. doi: 10.1177/0165025407074630

- Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, M., Rantanen, P., & Rimpelä, A. (2000). Bullying at school—an indicator of adolescents at risk for mental disorders. *Journal of Adolescence*, *23*, 661-674. doi:10.1006/jado.2000.0351
- Klomek, A. B., Marrocco, F., Kleinman, M., Schonfeld, I. S., & Gould, M. S. (2007). Bullying, depression, and suicidality. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *46*, 40-49. doi:10.1097/01.chi.0000242237.84925.18
- Ladd, G. W., & Kochenderfer-Ladd, B. (2002). Identifying victims of peer aggression from early to middle childhood: Analysis of cross-informant data for concordance, estimation of relational adjustment, prevalence of victimization and characteristics of identified victims. *Psychological Assessment*, *14*, 75-96. doi:10.1037//1040-3590.14.1.74
- La Fontana, K. M., & Cillessen, A. H. (2002). Children's perceptions of popular and unpopular peers: a multimethod assessment. *Developmental Psychology*, *38*, 635 – 647. doi: 10.1037/0012-1649.38.5.635
- Monks, C. P., Smith, P. K., Naylor, P., Bartner, C., Ireland, L. J., & Coyne, I. (2009). Bullying in different contexts: Commonalities, differences and the role of theory. *Aggression and Violent Behavior*, *14*, 146-156. doi:10.1016/j.avb.2009.01.004
- Muris, P., Meesters, C., & Schouten, E. (2002). A brief questionnaire of DSM-IV defined anxiety and depression symptoms among children. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, *9*, 430-442. doi: 10.1002/cpp.347
- Nansel, T. R., Overpeck, M. D., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., & Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and associations with psychosocial adjustment. *Journal of the American Medical Association*, *285*, 2094-2100. doi:10.1001/jama.285.16.2094
- Nishina, A., & Juvonen, J. (2005). Daily reports of witnessing and experiencing peer harassment in middle school. *Child Development*, *76*, 435-450. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00855.x
- Olthof, T., Goossens, F. A., Vermande, M. M., Aleva, E. A., & Meulen, M. van der (2011). Bullying as strategic behavior: Relations with desired and acquired dominance in the peer group. *Journal of School Psychology*, *3*, 339-359. doi:10.1016/j.jsp.2011.03.003
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school. What we know and what we can do.* Oxford: Blackwell.

- Olweus, D. (2010). Understanding and researching bullying: Some critical issues. In S.R. Jimerson, S.M. Swearer & D.L. Espelage (Eds.), *Handbook of bullying in schools*. New York: Routledge.
- Pellegrini, A. D. (2008). The roles of aggressive and affiliative behaviors in resource control: A behavioral ecological perspective. *Developmental Review*, 28 461-487. doi:10.1016/j.dr.2008.03.001
- Pellegrini, A. U., & Bartini, M. (2000). An empirical comparison of methods of sampling aggression and victimization in school settings. *Journal of Educational Psychology*, 92, 360-366. doi: 10.1037/0022-0663.92.2.360
- Reijntjes, A., Kamphuis, J. H., Prinzie, P., & Telch, M. J. (2010). Peer victimization and internalizing problems in children: A meta-analysis of longitudinal studies. *Child Abuse and Neglect*, 34, 244-252. doi:10.1016/j.chiabu.2009.07.009
- Reijntjes, A., Vermande, M., Goossens, F. A., Olthof, T., van de Schoot, R., Aleva, L., & van der Meulen, M. (2013a). Developmental trajectories of bullying and social dominance in youth. *Child Abuse & Neglect*, 37, 224-234. doi:10.1016/j.chiabu.2012.12.004
- Reijntjes, A., Vermande, M., Meulen, M. van der (2015). Pesten: definitie, prevalentie, verloop en problematiek. In M. Vermande, M. van der Meulen & A. Reijntjes (Red.), *Pesten op school. Achtergronden en interventies* (2e druk, pp 1 - 38). Amsterdam: Boom Lemma Uitgevers.
- Reijntjes, A., Vermande, M., Olthof, T., Goossens, F. A., van de Schoot, R., Aleva, L., & Meulen, M. van der (2013b). Costs and benefits of bullying in the context of the peer group: A three wave longitudinal analysis. *Journal of Abnormal Child psychology*, 41, 1217-1229. doi: 10.1007/s10802-013-9759-3.
- Salmivalli, C., & Helteenvuori, T. (2007). Reactive, but not proactive aggression predicts victimization among boys. *Aggressive Behavior*, 33, 198-206. doi:10.1002/ab.20210
- Salmivalli, C., Huttunen, A., & Lagerspetz, K. M. (2008). Peer networks and bullying in schools. *Scandinavian Journal of Psychology*, 38, 305-312. doi: 10.1111/1467-9450.00040
- Salmivalli, C., & Peets, K. (2009). Bullies, victims, and bully-victim relationships in middle childhood and early adolescence. In H. R. Kenneth, W. M. Bukowski, and B. Laursen (Eds.), *Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (pp. 322-336). New York: The Guilford Press.
- Salmivalli, C. & Voeten, M. (2004). Connections between attitudes, group norms,

- and behaviours associated with bullying in schools. *International Journal of Behavioral Development*, 28, 246-258. doi:10.1080/01650250344000488
- Seals, D., & Young, J. (2003). Bullying and Victimization: Prevalence and Relationship to Gender, Grade Level, Ethnicity, Self-Esteem, and Depression. *Adolescence*, 38, 735-747.
- Solberg, M. E., & Olweus, D. (2003). Prevalence estimation of school bullying with the Olweus Bully/Victim Questionnaire. *Aggressive Behavior*, 29, 239-268.
doi: 10.1002/ab.10047
- Terasahjo, T., & Salmivalli, C. (2003). "She is not actually bullied." The discourse of harassment in student groups. *Aggressive Behavior*, 29, 134-154.
doi: 10.1002/ab.10045
- Vaillancourt, T., Hymel, S., & McDougall, P. (2003). Bullying is power: Implications for school-based intervention strategies. *Journal of Applied School Psychology*, 19, 157-176. doi: 10.1300/J008v19n02_10
- Veenstra, R., Lindenberg, S., Oldehinkel, A. J., De Winter, A. F., Verhulst, F. C., & Ormel, J. (2005). Bullying and victimization in elementary schools: a comparison of bullies, victims, bully/victims, and uninvolved preadolescents. *Developmental Psychology*, 41, 672-682. doi:10.1037/0012-1649.41.4.672